

Росоха Володимир

д. е. н., професор, головний науковий співробітник
ННЦ «Інститут аграрної економіки»
м. Київ

Петриченко Олександр

к. е. н., доцент, доцент кафедри
Вінницький національний аграрний університет
м. Вінниця

БАЛАНСОВИЙ МЕТОД В ДОСЛІДЖЕННІ МОЛОЧНОГО РИНКУ

Дослідження ринкової системи передбачає виявлення її структурних і функціональних зв'язків, для координації та взаємного узгодження яких використовується міждисциплінарний балансовий метод. Баланс (фр. *balance* – вага) являє собою систему взаємопов'язаних показників, які характеризують рівновагу в явищах і процесах, співвідношення та зіставлення основних пропорцій розвитку [1, с. 61]. Балансовий метод включає комплекс прийомів для аналізу відповідності розвитку економічної системи з установленими потоками ресурсів і продукції в натуральному і вартісному виразі, що включають витрати–випуск, виробництво–споживання, імпорт–експорт, прибутки–витрати. Баланси слугують для встановлення пропорційності і своєчасного виявлення диспропорцій у процесі досягнення поставленої мети.

Особливе місце у дослідженні ринку молока і молокопродукції належить міжгалузевому балансу ланцюжка «виробництво–переробка–збут», що ґрунтується на економічних відносинах виробництва, розподілу, обміну й споживання у молокопродуктовому підкомплексі. У молочному скотарстві за основу беруться показники обсягу і витрат виробництва, обсягу і ціни реалізації, прибутковості та рентабельності господарювання.

Так, у 2016 р. було вироблено 10 382 тис. тонн молока з часткою господарств населення 73,9 %, а закуплено 3710 тис. тонн, у т. ч 32,3 %, від господарств населення та 67,7 % від сільськогосподарських підприємств. Від інтегрованих господарських об'єднань товаровиробників поступило 473 тис. тонн молока. При повній собівартості продукції 476 грн/ц, ціні реалізації 562 грн/ц, рентабельності виробництва 18,2 %, прибуток сільськогосподарських підприємств дорівнював 2099 млн грн.

Для молокопереробних підприємств вирішальне значення мають показники завантаженості виробничих потужностей, глибини переробки сировини, рентабельності операційної та виробничої діяльності, купівельної спроможності населення та можливості виходу на зовнішні ринки.

При скороченні у 2016 р. виробництва молока на 8,8 % порівняно з 2012 р. закупівля його молокозаводами зменшилася на 11,3 %. Нестача молокосировини загострила проблему завантаженості потужностей переробних підприємств, що становила 25–40 %, призвела до зниження на 6,2 %

виробництва молокопродуктів (табл. 1).

Таблиця 1. Виробництво, закупівля і переробка молока в Україні, тис. тонн

Показник	Роки					2016 р. до 2012 р., %
	2012	2013	2014	2015	2016	
Виробництво молока	11378	11488	11133	10615	10382	91,2
Постачання молока на молокопереробні підприємства	4716	4570	4647	4251	4183	88,7
% поставленої продукції до виробленої	41,4	39,8	41,7	40,0	40,3	-1,1 в.п.
Виробництво молочної продукції	1806,7	1893,5	1980,2	1748,7	1695	93,8
% виробленої продукції до поставленого молока	38,3	41,4	42,6	41,1	40,5	2,2 в.п.

Джерело: [2].

Група компаній «Молочний альянс», що об'єднує потужні для переробки 2,2 тис. тонн молока, переробляла 1 тис. тонн, а в літній період – 1,5 тис. тонн молока за добу. На завод «Данон Дніпро» з виробництвом понад 80 % продукції Danone, молоко постачали 5 областей з радіусом збору близько 370 км.

Невирішеною проблемою для молокопереробних підприємств залишаються ступінь глибини переробки молока, структура асортименту та якість молокопродукції. Найбільші світові виробники молочної продукції отримують з 1 т переробленого молока залежно від номенклатури продукції від 0,76 до 1,48 тис. дол. США, що значно вище, ніж в Україні. Причина полягає у закупівлі сировини низької якості в особистих селянських господарствах, яка придатна для виробництва лише окремих видів молочної продукції.

У 2016 р. 33,1 % з 355 молокопереробних підприємств були збитковими. Рентабельність операційної діяльності підприємств з виробництва молочної продукції становила 3,4 % зі збитковістю всієї діяльності -1,0 %, та прибутками по молокопереробній галузі в сумі 1080 млн грн і збитками 1577,1 млн грн.

Зменшення масштабів виробництва спричинило зниження рівня внутрішнього споживання молокопродуктів в перерахунку на молоко в країні відносно раціональної норми 395 кг до 209,5 кг на одну особу (табл. 2).

Таблиця 2. Баланс молока та молочних продуктів, тис. тонн

Показники	Роки					2016 р. до 2012 р., %
	2012	2013	2014	2015	2016	
Виробництво	11378	11488	11133	10615	10382	91,2
Зміна запасів на кінець року	90	-45	85	-41	28	31,1
Імпорт	410	548	357	78	105	25,6
Усього ресурсів	11698	12081	11405	10734	10459	89,4
Експорт	820	769	527	464	434	52,9
Витрачено на корм	1072	1252	1153	1097	1069	99,7
Втрати	9	10	14	15	14	1,5 раза
Фонд споживання	9797	10050	9581	8995	8942	91,3
у розрахунку на одну особу, кг	214,9	220,9	222,8	209,9	209,5	97,5

Існує дисбаланс між виробництвом і споживанням молочної продукції на

регіональному рівні, а також між пропозицією і попитом на молочну продукцію на рівні домогосподарств. Найвищий рівень виробництва молока на одні особу в 2016 р. становив 534,7 кг при споживанні 205 кг у Вінницькій, а найнижчий – 45,3 кг при споживанні 169,3 кг у Донецькій області. Коефіцієнт кореляції 0,4275 свідчить про помірний зв'язок між виробництвом і споживанням, що лише на 18,28 % впливає на пропозицію молока та молокопродуктів.

Основна причина низького попиту на молоко і молочну продукцію в Україні криється в низькій купівельній спроможності різних верств населення. У великих і малих містах та селах при доходах відповідно 8,1; 6,3 та 5,9 тис. грн на особу в 2016 р. споживалось 360; 418 та 426 кг молока та молокопродуктів, а при доходах 1,3; 1,2 та 1,2 тис. грн – 150; 153 і 171 кг. Отже, вища еластичність попиту на молоко і молокопродукти має підкріплюватися доходами населення.

Література

1. Економічна енциклопедія : в 3-х т. / редкол.: ... С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. Київ : Академія, 2000. Т. 1. 864 с.
2. Россоха В. В., Петриченко О. А. Розвиток ринку молока та молокопродукції в Україні. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 43–54.

Сава Андрій

д.е.н., с.н.с., заступник директора з наукової роботи

Кулик Степан

науковий співробітник

Довгань Ольга

молодший науковий співробітник

Тернопільська державна сільськогосподарська

дослідна станція ІКСГП НААН

м. Тернопіль

ОБҐРУНТУВАННЯ НАПРЯМІВ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ

Децентралізацію в економічній літературі визначають за чотирма формами її здійснення, а саме деконцентрацію, деволюцію, делегування та приватизацію.

Серед усіх зазначених та існуючих форм в Україні реалізується такий спосіб децентралізації як деволюція, а саме делегування повноважень державної влади регіональним та місцевим органам виконавчої влади. Це підтверджується й тим, що на практиці відсутні інші формальні параметри